

Zenská zkáza mocí mouřenína! Rasová vize českého spisovatele...

Valkýra je méně známý román Františka Zavřela, pojmenovaný podle životní úlohy jeho heroiny. Děj se odehrává ke konci třicátých let: „Sotva dvacet roků po světové válce blížila se jí Evropa znovu. Propasti mezi jednotlivými státy prohlubovaly se každým dnem. Propasti mezi nepřátelskými ideami se již prohlubovat nemusely. Jelikož neměly dna... Nežilo se již v době poválečné, nýbrž předválečné a bylo to patrné na všem.“

Hlavní hrdinkou dění je Eva ***, operní diva, jejíž ztvárnění Wagnerovy Isoldy a poté i Valkýry proslavilo rodačku z městečka „uprostřed Železných hor“ („kam její děd přišel z Prus“) v Berlíně a následně po celém kulturním světě. Oním děním je líčení Valkýřiny paraboly, od rychlého vzletu k zářným hvězdám („blíženci“ Wagner - Nietzsche) „nadsvětí“ k ještě rychlejšímu pádu k beztvarym mátohám „podsvětí“ (ústav pro duševně choré - kremace na berlínském ústředním hřbitově).

I tato Zavřelova kniha je plná autobiografických narážek, vyznání k velkým osobnostem a tematických posedlostí. Takto autor např. popisuje jedno z Eviných zasvěcení:

Hudba, nejúchvatnější a nejduchovější, jaká kdy byla napsána, vyšlehla z orchestru, zahalujíc ležící Valkýru úzkostlivěji nežli plameny, přivolané mávnutím

Wotanova oštěpu... Plamenná klenba se nad ní ponenáhlu zavírala, zbýval již jen malý proužek kaširované oblohy – ale i ten zmizel. Orchester se rozhořel do všech světél a barev neslýchané Wagnerovy palety, posvátná hudba začala z něho proudit jako zázračný pramen z neviditelné studny. Jaká hudba! Její únava zmizela. Naslouchala s rozkoší nesmrtelné velepisni lásky, ve které nebylo již nic lidského... Až procitne, bude obyčejnou ženou jako jsou ostatní. Neprocitne nikdy – šeptala si, prožívajíc a dokreslujíc stále znovu postavu, kterou představovala. Zůstane věrna plamenům, zůstane věrna hudbě, na věky bude účastna duchových bitev, které se bojují daleko od lidského stáda... „Nikdo nepronikniž ohněm!“ poslední slova Wotanova, dávno zaniklá v moři tonů a světél, zněla ji v uších jako temná výstraha – rozkaz.

Výstraha – před zbavením božství, a rozkaz – k *amor fati*:

Proč? Kam? Odkud? Tyto otázky ozývaly se v ní stále ostřeji. Neunikla jim nikdy, třebaže se o to snažila ze všech sil. Celý její život byl stálým bojem o něco, co by tyto otázky navždycky umlčelo. Zdálo se jí často, že se zmocnila tohoto něčeho, co mělo být definitivní odpovědí, po čase se však ukázalo, že to bylo opravdu pouhé zdání. „Definitivní odpověď“ zmizela a otázky se vrátily, ostřejší a zpupnější nežli dříve. Friedrich Nietzsche byl jejím nejmilejším filosofem právě proto, poněvadž jí dodával stále nové „odpovědi“. Jeho nadčlověk, jeho věčný návrat, jeho taneční píseň, jeho bezmezné přitakání životu nebylo přece ničím jiným nežli odpovědí na otázky, které mučily lidstvo od samého začátku a které je měly přestat mučit. Měly přestat, ale nepřestaly. Nietzsche zaplatil svoji odvahu šílenstvím a herečka, povrchnější a méně důsledná, jak se na ženu sluší, opětovným zklamáním a kajícím návratem do faustovského živlu, kterému chtěla uniknout.

Nejsou to však tyto krásné a platné pasáže, proč si dávno zapadlý román dnes připomínáme, ani dosti podrobná „benátská topografie“ vztahující se k pobytu obou **surhumanistů** („Cítila se silna touto duchovou přípravou, přistupovala k provedení nejhlubšího dramatu Wagnerova osvícena a vykoupena jako k mystickému přijímání – po vykonané zpovědi.“), ani rozsáhlé výňatky z autorova „prvního dramatu o Nietzscheovi“ („Kde bude provedeno? V Praze sotva. V Berlíně? Ovšem.“), a to z dialogu mezi „mladým mužem“ a jeho Mistrem („Kdo je tak silný? / Ten, jehož cesty připravuji!“ / „Díváte se kupředu. Dříve jste se díval nazpět. Pamatuji si jednu z vašich přednášek. Mluvil jste o římském imperiu. Váš výklad, obvykle přesný a věcný, změnil se náhle v cosi věšteckého, skoro pathetického. Mluvil jste o velikém poledni evropského lidstva.“), jakož i z dialogu Nietzscheho s Cosimou Wagnerovou („Richard Wagner stál v nejprudším boji proti všem... Uprostřed boje jste odešel... Bylo nutno vymyslet teorií o hvězdném přátelství.“ / „Není to theorie.“) Nejde nám tu tolik o všechny ty zmínky o „fanaticích opery“, o ovacích, kterých se účastnil „celý Řím s velikým žákem Friedricha Nietzscheho, božským Duce v čele“, o Baudelairovi či o drahocenné knihovně s „dvaceti folianty výmarského vydání Nietzscheho“ v Evině „přepychovém, ale zároveň jednoduchém

bytě na Kurfürstendamm“. Natož pak o liberalistické Praze coby místu nikdy nevysychající ch stok pletich („Lidé zlí jsou všude, o tom není sporu, ale tam jsou ještě o několik odstínů horší.“), o perzekuci autora („Nevadí mu jeho pravicová orientace?“ / Levice je proti němu jako jeden muž.“ / „Pravice se ho zajisté ujme –“ / „Ani ji to nenapadne... Nejsurovější útoky, ke kterým by se nesnížila levice, otiskl proti němu t. zv. pravicový žurnál.“). A dokonce ani o tento rozhovor dvou mladých mužů, pěkně vystihující tu nejpříznačnější egalitářskou eristiku:

- Jsi fašista.

- V Praze je to nadávka, ale ve skutečnosti je to vyznamenání. Řeknu ti, co si myslím. Jediná záchrana Prahy je spolek s Itálií.

- Teď jenom chybí, abys řekl: a s Německem.

- A s Německem, docela správně.

- Věděl jsem, že jsi blázen, ale nevěděl jsem, že jsi zločinec.

- Podle toho byli velcí čeští králové také zločinci, jelikož všichni do jednoho měli spolek s Německem.

- Poněvadž to byli fašisti!

- Kdo?

- Ti tví velcí králové. Jako králové nemohli být ničím jiným. Je to hanba, že se jich dovoláváš. Fuj! Styd' se! Jsi ztracený člověk...

Oč nám tu jde především je - v návaznosti na Fayeho článek o „imperativu rasového míšení“ - upozornit na figuru mouřenína („Negr Le Géant byl nejslavnějším ze všech pařížských negrů... Ženy se o něj doslova rvaly a poznavše ho náležitě rvaly se o něj dvojnásob.“), jenž je hybatelem zkázy jak Eviny dcery, tak samotné Valkýry. Neboť to, co ještě před válkou bylo snad poněkud romaneskním námětem, je nyní již takřka všední a jedinými skutečnými vítězi druhé světové války propagandisticky soustavně podporované „modelové chování“. V tragickém příběhu Evy-Valkýry, sotva patnáctileté Lili a černocho-kolohnáta proto jako kdyby se nám jasnozřivě zazrcadlil osud celé „naší Evropy“.

Tento obří mouřenín „postřehnuv, že celá Paříž se svojí politikou, kariérami, velkými osobnostmi a nejrůznějšími celebritami točí se kolem peněz, vyvodil z toho náležitě důsledky. Ženy tak zvané lepší společnosti prodávaly se skoro bez jediné výjimky mužům, kteří je potom zklamali. Nuže, negr použil jejich vlastního principu a činil do slova a do písmene totéž, co před tím učinily ony. S tím rozdílem, že dotyčné ženy nebyly zklamány. Nepochybně tu hrál také svoji roli pocit méněcennosti, kterou pociťuje africký negr k bělochům. Probojovav

se k poznatku, že jejich skutečným bohem, který nad nimi vládne bez mezí a bez hranic, je zlato, umínil si, že se ho zmocní za každou cenu. Žlutá barva kovu vykazovala daleko větší účinky nežli bílá nebo hnědá barva pleti a bude-li moci manipulovati prvou, setře hravě rozdíl mezi druhou a třetí. Jak vidno, negr si umínil dobýti Paříže jejími vlastními zbraněmi, kterých mohl použítí a také použil s krutostí, o jaké se domorodcům nesnilo.“

V době, kdy ho Lili spatřila poprvé, plul již k tomuto cíli s napjatými plachtami. Evina dcera z dávno rozvedeného manželství vyrůstala s českým otcem („maličký formát, nízká zloba, nejpustší plebejství – to byl obsah líbivého povrchu, který jí – v šestnácti – okouzlit“), jemuž byla soudním rozhodnutím svěřena v neprospěch matky – zpěvačky a herečky, a ve čtrnácti letech byla již rozmazlená jeho penězi, svou nebývalou krásou a pohybovala se v *milieu*, které sice neodpovídalo jejímu věku, zato bylo *dernier cri*, podle poslední módy. V tomto prostředí mouřenína potkávala a byl jí rovněž představen. Zprvu na ni žádný dojem neudělal („tuctový gigolo“), dokonce se jí jevil směšný a dál jej mýjela bez zájmu i bez pozdravu. Pak ale Afričan uhodil na pravou strunu. Otázal se jí, proč jí tak okázale pohrdá. Neodpověděla, mlčela, a tak jí to hned sám objasnil: „Jste pyšna na svoji třídu, na svoje peníze, na barvu své pleti a na mnoho jiných věcí. Jenomže nemáte pražádný důvod ani ke své pýše ani ke svému pohrdání. Vaše Evropa je něco ubohého, nicotného a podlého, že se nemůže s Afrikou měřit. Bílá barva kůže –!“ Načež uraženě nakvašeně přešel v „chválu své vlasti, líče jí mohutnými barvami jako básník, jako malíř“. A věčně znuděnou Lili to zaujalo: „Celý večer chodila Paříží naslouchajíc negrově hymně na vzdálenou vlast. Přijala jeho pozvání k večeři. Byla servírována v jeho bytě. Od onoho večera započala její posedlost negrem.“ Zavřel scénu podává až etnomasochisticky : „Usmála se na něho a bez jediného slova se začala svlékat. Její kouzelné, skoro ještě dětské tělo, růžové a bílé, začalo se objevovat pod hedvábím... konečně stála před ním úplně nahá, spíš socha z narůžovělého mramoru, spíš obraz malovaný sněhem a růžemi nežli tělo. Beze slova vystoupila na starou renaissanční postel a beze slova si na ni lehla.“

LILI. „Podobala se padlému andělu Baudelairovy básně, který si nepřeje být zachráněn.“ (foto Iriny Ionescové)

Lili byla nadšená! „Tohle bylo nové a ona, jako většina duševně vyprahlých lidí, prahla po novinkách,“ konstatuje spisovatel. Tak jako ostatní ženy ze společnosti, *tout-Paris*, i Lili pak začne „svého Afričana“ finančně podporovat, což spustí vír událostí, jež ji i matku strhne až ke dnu, kdežto a zatímco „negr, hýčkaný nejbohatšími ženami Paříže, zpychl, zhrubl a zesurověl“: „Všechny nectnosti jeho rasy objevily se pod tenkou slupkou naučené přetvářky. Pohrdal ženami, kterých se zmocnil, spatřuje v nich pouhopouhé nástroje, které se odhazují po řádném využití. Lili byla jedním z těchto nástrojů. Její úžasná, stále mocnější krása, která fascinovala celou Paříž, nebyla mu ničím. Přestal jí vnímat, potěšen stále hojnějším přílivem peněz. Neptal se, odkud je bere – bylo mu to úplně lhostejno. ‚Za jednu deset‘, bylo pořekadlo oblíbené v jeho vlasti a on na ně nezapomněl.“ Posléze ji, ujařmenou a neschopnou se proti tomuto ujařmení vzchopit („její posedlost negrem byla naprostá, náležela mu tělem i duší a byla ochotna obětovat všechno“), v Marseille vydraží do severoafrického nevěstince, neboť milion franků, pro něž se dosud prostituovala, byl skoro utracen („Negr svedl kdysi ubohou Lili představou Afriky a nyní se jí oba přiblížili na dosah ruky. Marseille jest její dokořán otevřenou branou v Evropě. Podzemí jeho nemá s Evropou nic společného, tam vládne Orient v plné síle.“)

A tak „zatím co Eva dohasínala v blázinci a Lili kdesi v alžírském brlohu, stoupal negr výš a výš“: „Jeho styky zahrnovaly celou Paříž, byl ctěn a vážen kde kým, byl zván do vybrané společnosti, jeho jméno ocitlo se dokonce na kandidátní listině strany, která potírala rasismus

a kterou si koupil.“

Peníze! Peníze byla modla, která nahradila všechna starodávná a staromódní božstva Východu i Západu, modla, před kterou v prachu ležel celý svět. Výjimka by byla pouze potvrzovala pravidlo... Kdo je neměl, byl ztracen, dopustil se zločinu chudoby. Peníze činily z hlupáků politiky, z lotrů světce (i po smrti) a z kreténů genie. Čím větší kretén, tím větší genius. Peníze ovládly všechno a negr je měl. Stoupal stále výš, jeho jmění rostlo, koupil palác ve kterém bydlel, koupil všechno, Paříž byla jeho. Afrika zvítězila nad Evropou, hnědá pleť nad bílou, Timbuktu nad Paříží, surová, divošsky rozšklebená skutečnost nad krásou a duchem. Eva dohasínala, Lili dohasínala, ale negr, v té či jiné podobě, bude hořet na věky: *La vulgarité prévaudra!*

Kermesse Petera Brueghela. EVA. „Vracela se stále k tomuto obrazu, vyjadřujícímu, jak se jí zdálo, celý děs života.“

Todo es nada. Je všechno nic?

Tolik tedy podobenství, které se naplňuje poté, co „vzpouza krve proti zlatu“ skončila prohrou na náměstí Loreto a v troskách říšského kancléřství. Román končí rovněž tragicky, další podrobnosti zápletky však už případnému čtenáři prozrazovat nebudeme. Jen další dvě

citace, stejně trudnomyslné i jasnozřivé, si ještě odpustit nemůžeme. Jde o vnitřní monology Evy a jejího druhého muže, surhumanismus ctící, ba donedávna se domnívající, že i žijící, nedlouho před smrtí:

Voluntaristické čarodějství objevilo se nyní jako ubohoučkový sebeklam, ne-li podvod. Ocel selhala na celé čáře. Nadčlověk po toliké pýše došel k témuž cíli jako poslední z lidí...

Nebyl již jásot, nebylo to již nietzscheovské přitakání životu jako kdysi. Místo Zarathustrova poledne začala se nad ní klenout ponurá, mlčícími běsy zalidněná půlnoc, místo jásotu ozývalo se lkaní, místo nadčlověčenského „ano“, suché, tvrdé, trpké „ne“. Píseň života byla dozpívána, barevné kulisy zmizely, třpytící se cetky pohasly, ošidné masky popraskaly a jejich trhlinami začalo se prodírat cosi hrozivého, co nemělo očí ani úst. Byla to nicota. (Tak asi dohořival před půl stoletím její miláček, veliký Nietzsche, nemocný jako ona, šílený jako ona.)

F. Zavřel, *Valkýra*, Praha 1937

Když ho přesně o deset let později, 20. listopadu 1947, našli v pražských letenských sadech „v zuboženém stavu a bez prádla“, byla jeho mysl již také prostoupena nicotou, anebo měl ještě sílu vybavit si tyto své skeptické řádky? Zemřel 4. prosince t. r. po několika záchvatech mrtvice.

Čest jeho památce!

PDF pro ty, kdo chtějí číst dál.